

TESAM Akademi Dergisi

Journal of TESAM Academy

ISSN 2148-2462 / E-ISSN 2458-9217

Afet Yönetimini Küresel Düşünmek

Globally Thinking Disaster Management

Öz

İnsanlık, tarih boyunca afetlerle iç içe yaşamış ve meydana gelen bu olayları anlamlandırmaya ve kavramsallaştırmaya çalışmıştır. İnsanlığın tarihsel süreç içerisinde kaydettiği ilerleme, bu anlamlandırmanın da sürekli bir değişim göstermesine neden olmuştur. Bu değişim süreci, bugün de devam etmektedir. Bugünün toplumlarının; “afet” ismiyle kavramsallaştırılan olayların hem kaynaklarının değiştiği ve çeşitlendiği hem de etkilerinin toplumsal yapılar tarafından daha fazla hissedildiği bir döneme tanık olduğu bu değişim süreci, afetlerin küreselliğiyle ilgilidir. Bu çalışma, afetlerin etkilerini küreselleşme bağlamında yeniden değerlendirmek iddiasını taşımaktadır. Bu bakımdan bu çalışma, afet yönetimiyle ilgili Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası üst politika belgelerini afet yönetimine ilişkin ulusal kalkınma planı ve stratejik planlarla karşılaştırarak, afetlerin küreselleşmesi tartışmasında Türkiye'nin konumunu tespit etme ve tartışmaya açma amacını taşımaktadır. Risklerin ve afetlerin küreselleştiği bu dönemin ulusal düzeydeki afet politikalarının da yeniden analiz edilmesini ve değerlendirilmesini gerektirmesi, Türkiye gibi ulusal afet yönetimi çalışmalarında dönüşüm içerisinde bulunan ülkelerin de küresel afetselliğe bağlı ulusal kırılganlıklarının azaltılmasına yardımcı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Afet, Afet Yönetimi, Küreselleşme, Afet Politikaları, Küreselleşen Afetler

Abstract

Humanity has lived with disasters throughout history and tried to explain and conceptualize these events. The progress of humanity in

Ali Utku ŞAHİN

Dr. Öğr. Üyesi,
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi Acil
Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü,
aliutkusahin@gmail.com,
ORCID : 0000-0002-1962-0192

Cilt / Issue: 8(2), 237-262
Geliş Tarihi: 10.06.2020
Kabul Tarihi: 24.11.2020

Atıf: Şahin, A. U. (2021).
Afet yönetimini küresel düşünmek.
Tesam Akademi Dergisi, 8(2), 237-
262. <http://dx.doi.org/10.30626/tesamakademi.930274>

history also transformed this explanation and conceptualization constantly. This process is continuing today and is related to the globalization of disasters. Today's societies are witnesses of a period in which the sources of events conceptualized as "disaster" both change and diversify, and their enhancing effects are experienced by social structures. This study claims to re-evaluate the effects of disasters in the context of globalization. Within this context, the main purpose of this study is to compare international policy papers in which Turkey is one of the contracting states with national development and strategic plans about disaster management and to discuss the position of Turkey in the debate of globalization of disasters. The globalization of risks and disasters also necessitates reviewing national disaster policies. This necessity will also contribute to reducing the vulnerability of the countries which are in a transformation process in disaster management such as Turkey, due to global disastrousness.

Keywords: Disaster, Disaster Management, Globalization, Disaster Policies, Globalization of Disasters

Extended Abstract

Humanity has lived with disasters throughout history and tried to explain and conceptualize these events. The progress of humanity in history also transformed this explanation and conceptualization constantly. This process is continuing today and is related to the globalization of disasters. Today's societies are witnesses of a period in which the sources of events conceptualized as "disaster" both change and diversify, and their enhancing effects are experienced by social structures. This study claims to re-evaluate the effects of disasters in the context of globalization. Within this context, the main purpose of this study is to compare international policy papers in which Turkey is one of the contracting states with national development and strategic plans about disaster management and to discuss the position of Turkey in the debate of globalization of disasters.

Human is the only creature that can transform and adapt the environment to itself. This relationship has continued in the balance until the industrial revolution but, the industrial acceleration created by the industrial revolution has unbalanced this relationship against the environment. As a result of this relationship between the dominant humanity and the environment, a new and modern world has born.

According to Giddens and Sutton, modernity defines a post-feudal and

a rational society in which industrialism, capitalism, urbanization, and secularism are included. This society also includes risks that differ from past times. Giddens defines these risks as “threats that are effectively evaluated by considering future possibilities” and analyzes these risks in two topics. In today’s societies risks are in a form that is threatening both the society and the environment via the threats coming from the past and also produced by the society itself. As Beck’s definition of risk society is facing the consequences of the risks produced by itself.

With respect to the definitions of risk, it can be stated that risk refers to the future. In contrary disaster refers to the past. In other words, the term disaster can be conceptualized according to the consequences of an incident occurred in the past. There are many definitions of disaster in literature but in general, disaster is a determination of a situation that seriously and suddenly disrupts a society’s functions. There is another important issue about conceptualizing disaster: Disasters are also related to a specific space. This relation is symbolized in literature with the statement that all disasters are local. According to this perception, disastrousness differs regarding local abilities in that space.

However, in today’s globalizing world traditional and newly produced risks can both be seen. Therefore particularly the newly produced risks have the potential to produce disasters that are not related to space. Thus Shimizu and Clark are defining this new disaster concept as modern disasters that are rapidly growing and highly complicated.

As mentioned before disasters are both changing and diversifying. The relationship between disasters and globalization can be analyzed in two topics. One of them is the effects of globalization on disasters which can be explained with the increase of vulnerability depending on the social and economic inequalities caused by globalization. The other topic is the global consequences of disasters. In other words, in today’s interconnected world society and economy, consequences of any incident which can transform into a disaster in any country can be globally devastating. Nuclear accidents such as Chernobyl and Fukushima and pandemics such as Covid-19 can be shown as examples of devastating consequences.

Naturally, the globalization of disasters has a significant effect on national disaster policies. As a result, disaster policies are also globalizing since the ‘90s. Under the guidance of the UN global strategies and action plans are developed and implemented such as Yokohoma Strategy, Hyogo Framework for Action, and Sendai Framework for Disaster

Risk Reduction. As one of the contracting states of these international policy papers, Turkey has also shifted its disaster management strategy from crisis management to risk management. However, analysis of the policy papers and strategic plans of Turkish authorities shows that as a member of this globalizing disastrous world, Turkey has much work to do in disaster management.

In disaster management, today's disastrousness necessitates the evolution of traditional approaches and conceptualization efforts in a new direction. In today's catastrophic world, any event that occurs and results in a disaster is now defined as "global" instead of "national". This definition also reveals the necessity of changing the local perspective of the traditional approach: In the new disastrousness caused by new risks, the local is now replaced by the global one.

This change necessitates that disaster management and disaster policies should be considered on a global scale. The globalization of disasters triggers other causes for social structures in other regions to be negatively affected by an event that occurs in any part of the world. For this reason, disaster policies produced at the national level should be reinterpreted by considering global disaster.

In today's globalizing world, disaster management should be reinterpreted with a global understanding by moving away from the traditional "every disaster is local" approach; It should be interpreted as an important and necessary change in terms of understanding and managing "global disaster" that emerged as a result of globalization. Adapting the traditional practices of disaster management to new disasters and interpreting them with a global approach will contribute to increasing the effectiveness and applicability of many steps taken so far in the international arena in terms of reducing disaster risks and will also contribute to reducing the vulnerability of the countries which are in a transformation process in disaster management such as Turkey, due to global disastrousness.

Giriş

Tarih boyunca ve muhtemelen tarih öncesi dönemlerde dahi, içerisinde bulunduğumuz gezegenin doğal dengesinden kaynaklanan olaylar meydana gelerek, süregelen yaşamsal faaliyetler üzerinde çeşitli etkilere neden olmuşlardır. Tarihsel süreç içerisinde meydana gelen bu olayların anlaşılması, yorumlanması ve “afet” ismiyle kavramsallaştırılması aşamalarında toplumların, afetleri “Tanrı işi” olarak doğaüstü bir biçimde açıkladığı, “doğa işi” olarak doğal güçlerle açıkladığı ve “insan ve toplum işi” olarak sosyal faaliyetlerle açıkladığı üç temel yaklaşımın var olduğu kabul edilmektedir (Güvel, 2001, s. 14; İnmez, 2011, s. 190). Birbirleriyle çeliştiği varsayılsa veya kabul edilse dahi bu üç yaklaşım, aynı zamanda afetlerin algılanması ve anlaşılmasına yönelik değişim sürecini de simgelemektedir. Bugünün dünyasında da afetlerle ilgili anlayış ve kavramsallaştırma süreci değişmeye devam etmektedir.

Ancak bu değişim süreci, önceki değişim sürecinden farklı olarak, modern ve modern ötesi bir dünya etrafında biçimlenmektedir. Bugünün toplumlarının, “afet” ismiyle kavramsallaştırılan olayların hem kaynaklarının değiştiği ve çeşitlendiği hem de etkilerinin toplumsal yapılar tarafından daha fazla hissedildiği bir döneme tanık olduğu bu değişim süreci, afetlerin küreselliğiyle ilgilidir.

Bu çalışma, toplumsal yaşamın pek çok alanında kendisini hissettiren küreselleşme olgusunu, afet yönetimi perspektifiyle okumak; bir başka ifadeyle afetlerin etkilerini küreselleşme bağlamında yeniden değerlendirmek iddiasını taşımaktadır.

Risklerin Küreselleşmesi

Dünyada süregelen yaşamsal döngü içerisinde insan, bulunduğu çevreye uyum sağlamaktan ziyade, çevresini kendisine uydurma, bir başka ifadeyle kendi çevresini yaratma becerisine sahip olan tek varlıktır. İnsanın çevresiyle olan bu ilişkisi, Sanayi Devrimine kadar belirli bir denge içerisinde devam etmişse de, Sanayi Devriminin ortaya çıkardığı endüstriyel ivme; bu dengenin, çevre aleyhine değişmesine neden olmuştur. İnsanla çevre veya doğa arasındaki bu ilişkide insanın çevresine hâkim olma çabası (Odabaş, 2018, s. 1560), yeni ve “modern” bir dünyanın ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır.

Giddens ve Sutton’a (2014, s. 29) göre modernlik; sanayileşmeyi, kapitalizmi, kentleşmeyi ve sekülerliği içerisinde barındıran post-

feodal ve rasyonel toplum yapısını tanımlamaktadır. Bu yapı, toplumsal anlamda ilerici ve pozitif sonuçların ortaya çıkmasına neden olduğu gibi, kendi içerisinde önceki dönemden farklı bazı riskleri de barındırmaktadır.

Giddens'a (2000, ss. 37-38) göre risk, "gelecekteki olasılıklar düşünülerek etkin biçimde değerlendirilen tehlikeler"i ifade ettiğinden; ancak geleceğe yönelmiş ve geleceğini kendisi belirlemek isteyen toplumlara ilişkin bir kavramdır. Bu anlamda gelecekle ilgili bir kavram olan riski Giddens iki başlık altında incelemektedir. Bunlardan dışsal risk, geleneğin veya doğanın sabitliklerinden, dolayısıyla dışarıdan kaynaklanan riski tanımlamaktayken; imal edilmiş risk, toplumun çok az deneyime sahip olduğu risk durumlarını ifade etmektedir (Giddens, 2000, s. 40).

Giddens'ın risk tipleri aynı zamanda geçmiş/modern öncesi toplumlarla bugünün modern toplumları arasındaki farklılıkları da vurgulamaktadır. Nitekim modern öncesi toplumların risk ortamı bulaşıcı hastalıklar veya seller gibi doğadan kaynaklanan tehditler, yağmacılar ve hırsızlardan kaynaklanan insan şiddetiyle dinsel bilgelik yoksunluğu üzerinde şekillenmekteyken; modern toplumda bu riskler modernliğin düşünömselliğinden ve savaşın endüstrileşmesinden kaynaklanmaktadır (Giddens, 1994, s. 93).

Bugününün toplumunda risk, geçmişten gelen tehditlerle birlikte toplumun kendisinin de oluşturduğu ve toplumla birlikte tüm çevreyi ve canlıları da tehdit eden bir form halindedir (Çuhacı, 2007, ss. 134-135). Modern toplumun ürettiği bu yeni risk formları sonucunda Beck (2011), "risk toplumu" olarak tanımlanabilecek yeni bir toplumun ortaya çıktığını ifade etmektedir.

Modernleşmenin doğurduğu tehlikelerle sistemli bir biçimde karşılaşma ve bu tehlikelerle mücadele süreci olarak tanımlanabilecek risk kavramının bugünkü temelinde, sanayileşmenin yarattığı aşırı üretim bulunmaktadır. Bu anlamda bugünün riskleri, endişenin küreselleşmesinin ve modernleşmenin tehditkar gücünün bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Modern dönem tehlikelerinin küreselleşmesi, riskin de küreselleşmesiyle sonuçlanmakta; riskin küreselleşmesi de yeni bir toplumsal dinamik olarak risk konumlarını ortaya çıkarmaktadır (Beck, 2011, ss. 21-72). Özetle Beck'in risk toplumunda, riskin kaynağı olan toplum, ulusal yapılardan bağımsız olarak kendisiyle ve kendi ürettiği risklerin sonuçlarıyla karşı karşıya gelmektedir.

Afetler Gerçekten Yerel mi?

Nasıl ki risk ifadesi geleceği simgelemekteyse, yine zaman düzleminde değerlendirildiğinde, afet ifadesi de geçmişi ve dolayısıyla olmuşu simgelemektedir. Bu niteliğiyle meydana gelen bir olayın olumsuz sonuçlarının yansımaları gösteren afet, kavramsal olarak; meydana gelen olay veya olayların ortaya çıkardığı sonuçların ölçütüyle açıklanabilmektedir. Drabek (2007, s. 4) afet kavramını, toplumun şiddetli bir biçimde kayba uğradığı ve toplumsal kaynakların kullanılmadığı olaylar olarak tanımlamaktadır. Pelling'e (2003, s. 5) göre ise afet, tehlikelerin ve zarar görülebilirliklerin çakışması sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Quarantelli'nin afet kavramına yönelik tanımı birden fazla göstergeyle ilişkilidir. Bu tanıma göre afet; aniden ortaya çıkan, kolektif birimlerin rutinlerini ciddi ölçüde bozan, bozulmaya uyum sağlamak amacıyla önceden planlanmamış yöntemlere adapte olmaya neden olan, belirli bir sosyal yer ve zamanda beklenmedik hayat hikâyelerini içeren ve değerli sosyal varlıklara tehdit oluşturan durumlardır (Quarantelli E. L., 2000, s. 682; Perry, 2007, s. 10). Gilbert (1998, s. 13) afetlerin, tehlike kaynaklarının fonksiyonu olmaktan ziyade sosyal kökenli olduğunu belirtmiş; Dynes (1998, s. 113) afetleri, normların bozulduğu ve sosyal kaynakları korumak ve onlardan faydalanmak amacıyla toplumun olağandışı faaliyetlere giriştiği durumlar olarak; Bates ve Peacock (1993, ss. 13-14) ise sosyokültürel sistem bozulmalarını içeren bir süreçten doğan sosyal olaylar olarak tanımlamıştır.

Afet kavramına ilişkin tanımlar çoğaltılabilecek olmakla birlikte, tanımların ortak özelliğinin, toplumsal sistemin işleyişinde ani ve beklenmedik bir şekilde meydana gelen bozulmaya bağlı bir durum tespiti olduğu görülmektedir. Afet ifadesinin kavramsallaştırılmasıyla ilgili bir diğer önemli nokta; afet ifadesinin belirli veya sınırlı bir toplumsal yapı ve zamanla ilişkilendirilmesidir. Bu açıdan afet, risklerle olduğu kadar belirli bir mekân ile de ilişkilendirilebilecektir.

Afetin belirli bir mekânla ilişkilendirilmesi, afet yönetiminde sıkça kullanılan "her afet yereldir" ifadesiyle simgeleştirilmektedir. Nitekim afet kavramına ilişkin birçok tanımda da, "etkilenen topluluğun yerel veya kendi imkânlarıyla baş edemediği durum"¹ vurgusuna

¹ Burada yer verilen ifade, afetin kavramsallaştırılması ve tanımlanmasından ziyade; "Afet nedir?" sorusuna verilen terminolojik karşılığı ifade etmektedir. Nitekim Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğünde (2020) afet, "Toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye

yer verilmektedir. Bu yaklaşımda afet sonucunu doğuran olaylar, meydana geldikleri “yer” ile doğrudan ilişkilendirilmekte ve olayın sonuçlarının afetselliği, o yerdeki imkân ve kabiliyetlerin yeterliliğiyle ölçülmektedir.

Quarantelli vd.’ne göre, insanların bir arada yaşamaya başladıkları dönemden beri var olan afetler, her zaman, sosyo-kültürel özelliklerine göre farklılık gösteren sosyal yapılarda meydana gelmiştir ve gelmeye devam etmektedir. Ancak günümüzde, yüzyıllar içerisinde gelişen yeni tehlike ve riskler, meydana gelen olayların yapısında değişikliğe neden olarak, ortadan kalkmayan ve meydana gelmeye devam eden geleneksel afetlerle birlikte, yeni tip afetlerin gelişmesi olasılığını da arttırmıştır (Quarantelli ve ark., 2007, ss. 16-31). Bu bağlamda, özellikle yeni tip tehlike ve risklere bağlı olarak ortaya çıkan afetlerin belirli ve sınırlı bir mekânla olan ilişkisi, kesilmeye başlamıştır.

Nitekim Shimizu ve Clark (2015, s. 261) bahse konu bu yeni tip risklere bağlı olarak ortaya çıkan afetlerin kapsam, şiddet ve etkileri bakımından değişim geçirdiğini ve bu değişim sürecinin küreselleşmeye, kentleşmeye ve iklimsel savunmasızlığa bağlı küresel; yaşlanmaya, gelir eşitsizliğine ve eğitim ve sağlık gibi hizmetlere erişim sorununa bağlı sosyo-ekonomik riskler tarafından da yönlendirildiğini ifade etmektedir.

Bu yeni afet konseptini “modern afetler” olarak tanımlayan Shimizu ve Clark’a (2015, s. 261) göre modern afetler, oldukça karmaşık bir şekilde ortaya çıkmakla birlikte aynı zamanda hem geleneksel hem de yeni tip riskler aracılığıyla son derece hızlı bir biçimde gelişmekte; bu gelişim geleneksel afet yönetiminin “her afet yereldir” mottosunun modern afetler için “olaylar ve etkiler ağı” şeklinde yeniden yorumlanmasını gerekli kılmaktadır. Bir başka ifadeyle bugünün modern afetleri, geleneksel afet yönetimi anlayışının yerel bakış açısının ötesinde, birbirini tetikleyen küresel afetler şeklinde gelişim göstermektedir. Bu bakımdan yeni tip risklerin gelişmesi ve küreselleşmesi; afetlerin de küreselleşmesine neden olmaktadır.

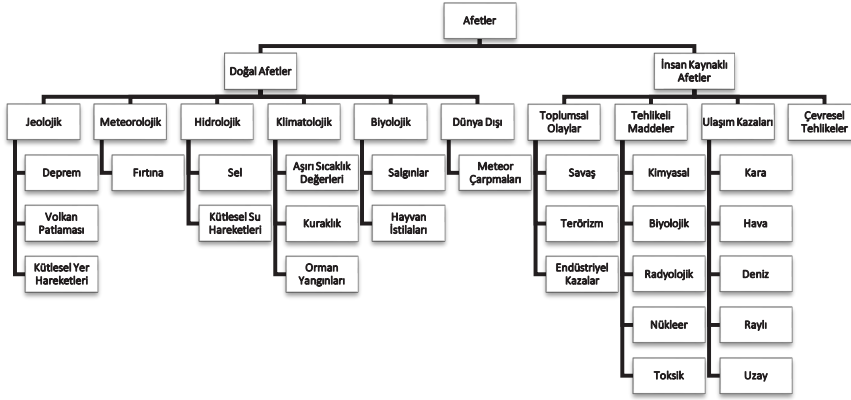
Küreselleşen Afetler

Bilindiği üzere afetler veya afet sonucunu doğurabilecek olaylar, sıklıkla kaynaklarına göre sınıflandırılmaktadır (Şekil 1). Bu sınıflandırmaya göre doğal afetler, dünyanın ve doğanın doğal dengesi sonucunda uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olay. Afet bir olayın kendisi değil, doğurduğu sonuçtur.” şeklinde ifade edilmektedir (Y.N.).

meydana gelen ve oluşumunda insan faktörünün yer almadığı olayların sonuçlarına; insan kaynaklı afetler ise, oluşumunda insan faktörünün belirleyici olduğu olayların sonuçlarına bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Deprem, volkan patlaması gibi jeolojik; fırtına, kasırga gibi meteorolojik; sel, çığ, toprak kayması gibi hidrolojik ve kuraklık gibi klimatolojik olaylar ve sonuçları doğal afetler kategorisinde; endüstriyel kazalar, kimyasal, biyolojik, radyolojik, nükleer olaylar ve ulaşım kazaları gibi olaylar ise insan kaynaklı afet kategorisinde değerlendirilebilmektedir.

Şekil 1

Kaynaklarına Göre Afetlerin Sınıflandırılması²

Kaynak: (Below ve ark., 2009, ss. 5-8)

Günümüzde afetler, ölçek değiştirmekte ve aynı zamanda yeni formlar halinde de ortaya çıkmaktadır. Afetlerin küreselleşmesi; bir başka ifadeyle küreselleşme ile afet arasındaki ilişkinin iki boyutta incelenebileceği iddia edilebilecektir. Bunlardan birincisi, küreselleşmenin afetselliğe olan etkisidir. İkinci boyut ise, meydana gelen afetlerin küresel ölçekteki özellikle de sosyo-ekonomik sonuçlarıdır.

Küreselleşmenin afetselliğe etkisi, temel olarak zarar görebilirliğin artış eğiliminde olmasıyla açıklanabilir. Zarar görebilirliğin artış eğilimi, önceki bölümde değinildiği üzere, yeni tip risklerin gelişmesiyle ilgili olduğu kadar; küreselleşme sürecinin ortaya çıkardığı sosyal ve

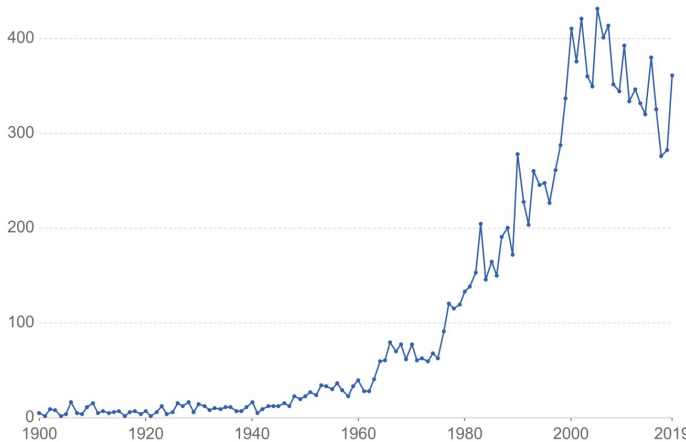
² Şekil 1'deki sınıflandırmanın "Doğal Afetler" kısmı belirtilen kaynaktan alıntılanmış olup, "İnsan Kaynaklı Afetler" kısmı yazarın bugüne kadar yaptığı çalışmalara bağlı olarak yazar tarafından hazırlanmıştır (Y.N.).

ekonomik olumsuz etkilerle de ilgilidir. Şöyle ki, imal edilmiş riskler (Bkz. Giddens, 2000) ve risk toplumu (Bkz. Beck, 2011) yeni tip risklere bağlı afetselliği simgelerken; dünyanın belirli bölgelerinde yoksulluk ve eşitsizlikteki artışa karşılık belirli bölgelerde de artan refaha bağlı olarak ortaya çıkan nüfus ve varlık yoğunluğu afetlere olan maruziyeti (Gencer, 2013, s. 5) ve dolayısıyla afetselliği simgelemektedir.

Küresel ekonomik gelişmelerin ortaya çıkardığı polarizasyon, refahın, yeni ekonomik merkez haline gelmiş kentsel alanlarda toplanmasına neden olmaktadır; dünyanın büyük bölümünü oluşturan diğer bölgelerininse, marjinalize olarak yeni ekonomik sisteme entegre olamaması sonucunu doğurmaktadır. Bu durumun neticesinde, hem yeni ekonomik merkezlerde toplanan refaha bağlı olarak, bu merkezlerde yoğunlaşan nüfusun ve varlıkların kırılganlığı; hem de marjinalize olmuş bölgelerdeki yoksulluğa bağlı kırılganlık ve zarar görülebilirlik artış göstermiştir (Gencer, 2013, ss. 7-8). Nitekim, afet olarak tanımlanabilecek olayların meydana geliş sıklık ve yoğunlukları, dünya genelinde, özellikle kentleşmenin gözle görülür bir biçimde artmaya başladığı 1980'li yıllar ile birlikte ciddi ve ölçülebilir bir artış eğilimi göstermektedir (Grafik 1). Bu artış eğilimi, aynı zamanda yeni liberal ekonomik düzenin dünyaya yayılmaya başladığı dönemle paralellik göstermektedir.

Grafik 1

Dünyada Meydana Gelen Doğal Afetler (1900 – 2019)

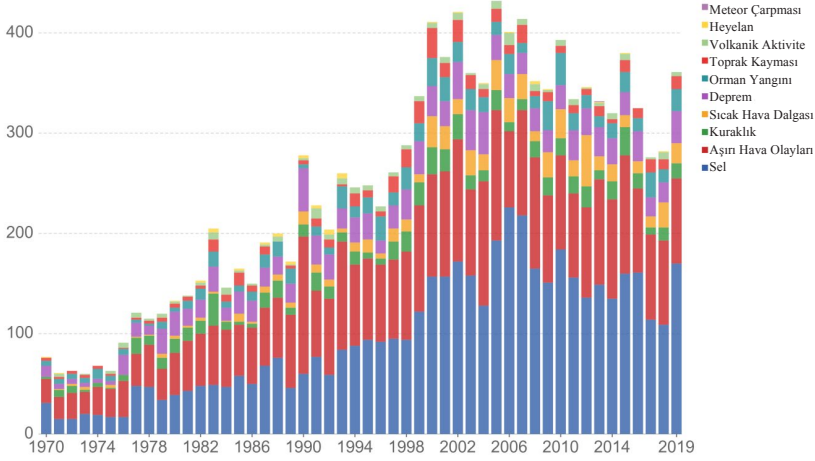

Kaynak: (Our World in Data, 2020a)

Dünya genelinde meydana gelen doğal afetlerin türlerine göre dağılımı incelendiğindeyse sellerin, aşırı hava olaylarının ve depremlerin ağırlıkta olduğu görülebilmektedir (Grafik 2).

Grafik 2

Türlerine Göre Dünyada Meydana Gelen Doğal Afetler (1970-2019)

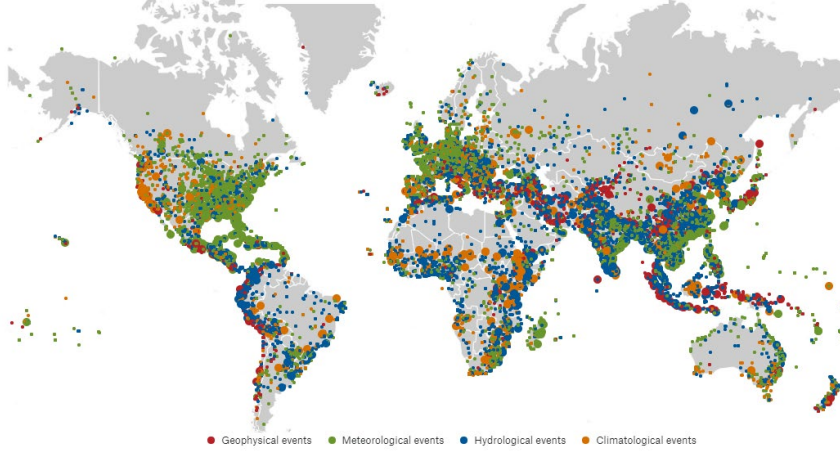

Kaynak: (Our World in Data, 2020b)

Doğal afetlerin coğrafi dağılımı incelendiğinde; hem jeofiziksel, hem meteorolojik, hem hidrolojik hem de klimatolojik afetlerin; bölgeler arasındaki ağırlıkları ve dağılımları farklı olsa da; dünyanın tamamına yayıldığı görülebilmektedir (Harita 1).

Harita 1

Doğal Afetlerin Coğrafi Dağılımı (1980-2018)

Kaynak: (Munich RE, 2020)

Şekil 1’de de görülebildiği üzere afetler, sadece en sık karşılaşılan jeolojik, meteorolojik, klimatolojik ve hidrolojik olaylara bağlı olarak meydana gelmemekte; biyolojik olaylarla insan kaynaklı olayların sonuçları da afete dönüşerek yalnızca meydana geldikleri veya geliştiği bölgeyi değil, dünya genelindeki yaşamı da olumsuz etkileyebilmektedir. Nitekim Giddens’ın ve Beck’in çalışmalarında sıklıkla vurgulanan bu “yeni tip” risklere Çernobil ve Fukuşıma’da meydana gelen nükleer kazalar ve geçmişe nazaran daha hızlı yayılma eğiliminde olan salgın hastalıklar örnek olarak gösterilebilecektir.

Küreselleşme ve afetler arasındaki ilişkide ikinci boyut, meydana gelen afetlerin küresel ölçekteki sonuçlarına ilişkindir. Bir başka ifadeyle afetlerin de küreselleşmesi söz konusudur. Alexander’a (2006, ss. 3-4) göre afetlerin küreselleşmesi, her ne kadar çok da yeni bir olgu olmasa da; 20. yüzyılda global ölçekte meydana gelen bazı gelişmeler, afetleri daha önemli ve görünür kılmıştır: Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi sonucunda meydana gelen afetlere ilişkin bilgi ve görüntüler kısa sürede tüm dünyaya ulaştırılabilmekte; küresel seyahat imkanları uluslararası toplumun hızlıca afetlere müdahale edebilmesine olanak sağlamakta; politik, askeri, sosyal ve ekonomik çöküntüyle karakterize edilen bölgesel vekalet savaşları kompleks ve karışık afetleri beslemekte ve tüm bunlar küresel zarar görülebilirliği arttırmaktadır.

İfade edildiği üzere afetlerin küreselleşmesi, temel olarak afetlerin yarattıkları etkilerin küreselleşmesiyle değerlendirilebilmektedir. Şöyle ki; küreselleşmenin ve küreselleşmeye bağlı yeni sosyal ve ekonomik düzenin bir sonucu olarak eskisine göre birbirine daha fazla bağlı hale gelen ülkelerin herhangi birinde, bir başka ifadeyle dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen bir afetin etkisi, artık yerel yerine küresel boyutlarıyla ölçülmektedir (Albala-Bertrand, 2003, s. 76). Örneğin Küresel Afet Raporu (International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC), 2018, s. 168) verilerine göre 2008-2017 yılları arasında dünya genelinde 3751 doğal afet meydana gelmiş, bu afetlerden iki milyar insan etkilenmiş ve 1,5 trilyon doların üzerinde bir maddi kayıp ortaya çıkmıştır.

1986 yılında meydana gelen Çernobil Nükleer Kazası sonrasında atmosfere salınan radyoaktif maddeler, Avrupa kıtasının neredeyse tamamına yayılmış; 2011 yılında Japonya'da meydana gelen Fukuşima Nükleer Kazası sonrasında ise, Japonya üzerinde biriken radyoaktif maddeler, geniş bir alanı etkisi altına almıştır. Ayrıca, meydana gelen bu kazalardan sonra atmosfere salınan radyoaktif maddeler hava yoluyla, santrallere kilometrelerce uzakta bulunan Amerika Birleşik Devletleri ve Yunanistan gibi ülkelere kadar ulaşmıştır (Steinhauser ve ark., 2014, ss. 804-806).

Nükleer kazalar gibi, son yüz yıllık dönemde meydana gelen virüs enfeksiyonlarına bağlı salgın hastalıklar da tüm dünyayı etkisi altına alarak milyonlarca insanın hayatını kaybetmesine neden olmuştur (Tablo 1).

Tablo 1

Son Yüzyılda Görülen Salgın Hastalıklar (1889-2020)³

Salgın Adı	Görüldüğü Yıllar	Enfeksiyon Kaynağı/ Taşıyıcılar	Tahmini Ölü Sayısı
Rus Gribi	1889-1890	H2N2 Virüs	1 milyon
İspanyol Gribi	1918-1919	H1N1 Virüs	40-50 milyon
Asya Gribi	1957-1958	H2N2 Virüs	1.1 milyon
HIV/AIDS	1981- Günümüz	Virüs	25-35 milyon
Domuz Gribi	2009-2010	H1N1 Virüs	200.000
SARS	2002-2003	Coronavirüs	770
Ebola	2014-2016	Ebolavirüs	11.000
MERS	2015-Günümüz	Coronavirüs	912
COVID-19	2019-Günümüz	Coronavirüs	21.307 +

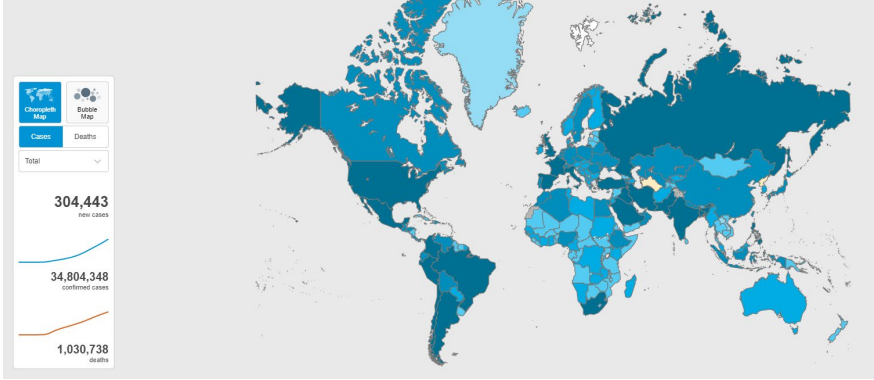
Kaynak: (Valavanidis, 2020, s. 5)

2019 yılının Aralık ayında Çin'de başlayan Covid-19 salgını da (Harita 3), kısa sürede yayılarak tüm dünyayı etkisi altına almış ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından 11 Mart 2020'de "pandemi" olarak tanımlanmıştır (World Health Organization, 2020b).

³ Valavanidis kaynakta gösterilen çalışmasını 26 Mart 2020 tarihinde yayımlamış olup COVID-19 tahmini ölü sayısını en az 21.307 olarak vermektedir. 04 Ekim 2020 tarihi itibarıyla Dünya Sağlık Örgütü (Coronavirus disease (COVID-19) Pandemic, 2020a) onaylanmış COVID-19 vaka sayısını dünya genelinde 34.804.348, ölü sayısını ise 1.030.738 olarak vermektedir (Y.N.).

Harita 3

Covid-19 Yayılım Haritası (23.05.2020)

Kaynak: (World Health Organization, 2020c)

Çok sayıda afetin veya daha az sayıda ancak etkisi yüksek afetlerin meydana gelmesi, ülkelerin üretim faktörleri üzerinde olumsuz sonuçlar doğurmakta ve bu etkiler müdahale kapasitesinin yetersizliğine bağlı olarak düşük gelirli ülkelerde daha kısa sürede ortaya çıkmaktadır (Halkos ve ark., 2015). Ek olarak afetler, ekonomik büyüme üzerinde belirgin şekilde negatif etkiye sahip olduğu gibi orta vadede yıllık ortalama büyümeyi de düşürmekte; afetler göreceli olarak daha fakir bir ülkede meydana geldiğindeyse kısa vadede ekonomik çıktıları azaltarak kalmayıp orta ve uzun vadede ekonomik büyümeyi de olumsuz etkilemektedir (McDermott ve ark., 2014, ss. 766-770).

Örneğin Fukushima Nükleer Kazası sonrasında Almanya'daki nükleer santrallerin yakınında bulunan evlerin fiyatlarında %4,9 ile %9,8 oranında düşüş gözlemlendiği gibi, kaza sonrasında aniden alınan nükleer santralleri kapatma kararının da santrallere bağlı çalışan birçok sektöre, vergi gelirlerine ve yerel ekonomiye kısa vadede büyük ölçüde zarar verdiği tespit edilmiştir (Bauer ve ark., 2017, ss. 94-104).

Fukushima Nükleer Kazası, ABD'deki bazı sektörleri de olumsuz etkilenmiştir. 2011 tarihli ABD Kongresi Araştırma Raporu'na (Nanto ve ark., 2011, ss. 14-17) göre küresel tedarik zincirlerinde önemli bir yeri bulunan Japonya'nın, nükleer kazaya bağlı olarak üretimde yaşayacağı aksaklıkların küresel üretimde önemli ölçüde tahribat

yaratacağı; Japonya'nın otomobil ve elektronik gibi sektörleriyle birlikte Japonya'da üretilen kritik parçalarla üretimlerine devam eden ABD şirketlerinin; ayrıca gıda ve turizm sektörünün de olumsuz etkileneceği değerlendirilmektedir.

Bu çalışmanın hazırlandığı esnada dünya genelindeki yayılımına devam eden Covid-19 pandemisinin de dünya ekonomisi üzerinde önemli etkilerinin olacağı tahmin edilmektedir. Deloitte tarafından yayımlanan rapora göre; salgın nedeniyle kapanan işyerleri başta Çin olmak üzere sokağa çıkma yasağı gibi benzer önlemler alan birçok ülkede üretim kapasitesini doğrudan etkilemekte; ekonomi kapasitesinin düşmesi ve uluslararası ulaşım kısıtlamaları nedeniyle ham madde ve ara mal ticareti kesintiye uğramakta, seyahat ve turizme bağlı ekonomik faaliyetler büyük kayıplar yaşamakta; finansal risklerdeki artış finans piyasalarını olumsuz bir biçimde etkilemektedir (Bachman, 2020).

Covid-19 veya Fukuşima Nükleer Santral Kazası gibi küresel ölçekte etkiye sahip olaylar, küresel ekonomik sonuçlar ortaya çıkardıkları gibi, sağlık açısından da olumsuz etkiler doğurmaktadır. Nitekim dünya genelinde Covid-19'a bağlı vaka sayısı iki milyona yaklaşmış, ölüm sayılarıysa yüz bini geçmiş durumdadır. Yapılan araştırmalara göre (Kun ve ark. 2014; Kenigsberg ve Buglova, 2005) Fukuşima ve Çernobil Nükleer Kazalarından sonra havaya salınan radyoaktif materyaller nedeniyle, dünyanın bazı bölgelerinde radyasyona maruziyete bağlı hastalıkların gelişeceği de öngörülmektedir.

Afet Politikalarının Küreselleşmesi ve Türkiye

Bir ülkedeki kamu politikaları havuzunun önemi bir bileşeni olan ulusal afet politikalarının belirlenmesinde, ülkenin afetselliği gibi, dikkate alınması gereken bazı faktörler bulunmaktadır. Carter (2008, ss. 26-28) bu faktörleri; afet riskinin veya tehdidinin tam ve doğru bir biçimde tespit edilmesi; afetin gerçekleşmesi durumunda ortaya çıkabilecek potansiyel sonuçların belirlenmesi; uygun veya kullanılabilir kaynakların değerlendirilmesi; hazırlık, müdahale ve iyileşme aşamalarını yürütecek organizasyonel düzenin kurulması; afet politikalarının diğer ulusal politikalarla olan karşılıklı ilişkisinin tanımlanması ve ülkenin özelliklerine göre dikkate alınması gereken diğer faktörler şeklinde tanımlamaktadır.

Risklerin ve risklere bağlı olarak afetlerin küreselleşmesi, doğaldır ki ulusal ölçekte belirlenen afet politikaları üzerinde de yeni bir

belirleyicilik oluşturmaktadır. Bir başka ifadeyle afet risklerinin, ulusal seviyenin yanında uluslararası riskleri de kapsayacak şekilde yorumlanacağı yeni bir dönemin başladığı iddia edilebilecektir. Nitekim küresel afetsellik de, Carter'ın faktörleri içerisindeki afet riskinin, ulusal yerine küresel olarak anlaşılması gerektiğini göstermektedir.

Afet politikalarında küreselleşmenin, küreselleşme olgusuyla eşgüdümlü olarak 90'lı yıllarda başladığı kabul edilebilir. Sırasıyla Yokohoma Stratejisi (1994), Hyogo Çerçeve Eylem Planı (2005-2015) ve Sendai Afet Risklerinin Azaltılması Çerçevesi (2015-2030) ve Birleşmiş Milletler'in öncülüğüyle; öncesinde ulusal seviyede üretilen afet politikaları uluslararası arenaya taşınmıştır (Macit, 2019, s. 176). Bu bakımdan, Türkiye'nin de taraf olduğu bu üç belge, aynı zamanda Türkiye'nin ulusal afet politikaları için de üst politika belgesi niteliği taşımaktadır.

Türkiye, bir afet ülkesi olarak, kamunun afet ve afet yönetimine ilişkin sorunlarının tespit ve çözümü için uzun yıllardır çeşitli adımlar atmaktadır ve atmaya da devam etmektedir. Afet yönetimi alanı başta olmak üzere, Türkiye'de afet üzerine çalışan bütün araştırmacıların hemfikir olduğu konu, 1999 yılında meydana gelen depremlerin Türk afet yönetimi için bir milat olduğu gerçeğidir. Nitekim yapılan birçok araştırmada bu dönem "Uyanış Dönemi" olarak geçmekte ve 2000'li yıllarda başlayan yeniden yapılanma sürecini simgelemektedir. Bu dönemin en önemli kazanımının, sistemdeki kurumsal yapılanma olduğu ifade edilebilir. 1999 öncesi dönemde iki, 2009 yılına kadarsa üç farklı kurum tarafından idare edilen Türkiye'nin afet yönetimi, 2009 yılında yapılan değişikliklerle tek kurumun idare ve koordinasyonu altına girmiştir. Ayrıca, artık tek kurum olan Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının (2018, s. 29) ifadesiyle, bu dönemde "Türkiye'de yeni bir afet yönetim modeli uygulamaya konulmuş olup, getirilen bu model ile öncelik 'Kriz Yönetimi'nden 'Risk Yönetimi'ne verilmiştir".

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının ortaya koyduğu bu model, o dönem yürürlükte olan Hyogo Çerçeve Eylem Planı ve 2015 itibarıyla yürürlüğe giren Sendai Afet Risklerinin Azaltılması Çerçevesi'yle uyum içerisinde. Nitekim hem Hyogo'da hem de Sendai'de; afet risklerinin tanımlanmasını, sürdürülebilir kalkınmayla risk yönetiminin entegrasyonunu, kurumsal ve toplumsal kapasitenin geliştirilmesi ve dirençliliğin artırılmasını, afetlere hazırlık çalışmalarını ve risk azaltma yatırımlarını stratejik hedef ve eylem öncelikleri olarak belirlemiştir (United Nations International Strategy

for Disaster Reduction, 2005; United Nations Disaster Risk Reduction, 2015).

Gerek Hyogo ve Sendai gibi uluslararası üst politika belgelerinin gerekse 2009 yılı sonrasında Türkiye’de uygulamaya konulan risk yönetimi odaklı yaklaşım; Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının stratejik planlarına da yansımıştır (Tablo 2).

Tablo 2

Stratejik Planlarda Yer Verilen Risk Odaklı Stratejik Amaç ve Hedefler⁴

2013 – 2017 Stratejik Planı		2019 – 2023 Stratejik Planı	
Amaç	Hedefler	Amaç	Hedefler
2. Risk Odaklı Bütünleşik Afet Yönetimi Sistemi Kurlmak	2.1. 2016 Yılı Sonuna Kadar Afet Yönetimi Strateji Belgelerini ve Planlarını Tamamlamak	2. Risk odaklı bütünleşik afet yönetim anlayışının benimsenmesini ve tüm sektörlerle yerleşmesini sağlamak.	2.1. Afet risklerini azaltmaya yönelik çalışmalarını desteklemek ve yürütmek.
	2.2. Risk Azaltma Faaliyetlerini Her Yıl % 20 Artırmak		2.2. Afet risklerini belirlemek.
	2.3. Hazırlık ve Müdahale Kapasitesini 2017 Yılı Sonuna Kadar Her Yıl Ortalama %25 İyileştirmek		2.3. Afet yönetimi destek sistemlerini geliştirmek.
	2.4. İyileştirme Kapasite ve Süreçlerini Her Yıl % 20 Geliştirmek		2.4. Ülkemizin sığınak politikasını belirlemeye yönelik strateji belgesi hazırlamak.
	2.5. 2017 Yılı Sonuna Kadar Türkiye ve Bölgesindeki Depremlerin Merkez Üssünü 1 km Hata Payı İçerisinde %99'lük Doğruluk Oranı ile Vermek		2.5. Deprem bilgilerini güvenilir ve hızlı bir şekilde veren bölgesel bir merkez olmak.
	2.6. 2017 Yılı Sonuna Kadar Afet Yönetimi Destek Sistemlerini Geliştirmek		

Kaynak: (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2012, s. 37; Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2019b, s. 79)

⁴ Her iki stratejik plan da bir bütün olarak değerlendirildiğinde, müdahale ve iyileştirmeye ilgili konulmuş hedefler de, geniş bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde, risk yönetimi kavramının içerisinde ele alınabilir. Ancak her iki plan içerisinde de sadece tabloda belirtilen amaçlar, doğrudan risk yönetimini ilgilendirdiğinden, sadece bu iki amaç seçilmiş, diğer amaçlar ihmal edilmiştir (Y.N.).

Ancak, Tablo 2’de risk yönetimi adına ortaya koyulan stratejik amaç ve hedeflerin, kendi içerisindeki tutarsızlıkları dikkate değer olarak nitelendirilmelidir. Örneğin, 2013-17 Stratejik Planı içerisinde tanımlanan “2.1. 2016 Yılı Sonuna Kadar Afet Yönetimi Strateji Belgelerini ve Planlarını Tamamlamak” hedefinin plan, proje ve faaliyetleri incelendiğinde, 2013 yılı sonuna kadar Ulusal Afet Yönetimi Stratejisi ve Eylem Planının, 2015 yılı sonuna kadarsa Ulusal Risk Azaltma Planının hazırlanacağı öngörülmektedir (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2012, s. 48). Ancak aynı konuda yapılacak çalışmalara 2019-23 Stratejik Planının “2.1. Afet risklerini azaltmaya yönelik çalışmaları desteklemek ve yürütmek” hedefi altında Türkiye Afet Risk Azaltma Planının ve Türkiye Afet Yönetimi Stratejisi ve Eylem Planının hazırlanması faaliyet başlıklarında da yer verilmiş olması, her iki eylem için de hedeflenen sürenin sırasıyla dört ve altı yıl aşıldığını göstermektedir. Nitekim, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının 2019 İdare Faaliyet Raporuna (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2019a, s. 79) göre de, her iki plan için 2019 yılına konulan tamamlanma hedeflerine ulaşamamıştır.

Tablo 2’de verilen stratejik amaç ve hedefler, risklerin küreselleşmesi bağlamında değerlendirildiğinde, planlanan faaliyetlerin ağırlıklı olarak ulusal ölçekte olduğu görülebilmektedir. Yalnızca, 2019-23 Stratejik Planının “2.2. Afet risklerini belirlemek” hedefi altında tanımlanmış bulunan “İklim değişikliğinin neden olabileceği afetlere yönelik risklerin belirlenmesi ve azaltılması için kapasite artırımı projesinin yürütülmesi” faaliyetinin küresel bir nitelik taşıdığı iddia edilebilecek olmakla birlikte, 2019 yılı için %30 tamamlanma oranı tanımlanmış olan bu faaliyet kaleminde de %0’lık gerçekleşme oranıyla (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2019a, s. 79) hedefe ulaşamadığı görülebilmektedir.

Stratejik planlarda yer verilen risk yönetimine ilişkin amaç ve hedeflere ulaşamamasına karşılık, 2019-23 Stratejik Planında “Afet esnası ve sonrası süreçleri en etkili şekilde yönetmek” başlığıyla tanımlanan stratejik amaç, hedef ve faaliyetlerde gösterilen başarı, dikkate değer olarak nitelendirilmelidir. 2019 İdare Faaliyet Raporuna (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2019a, ss. 80-82) göre, bu başlık altında öngörülen performans hedeflerinin neredeyse tamamında hedefe ulaşıldığı gibi, bazılarında ise hedeflenen performansın da üzerinde bir başarı yakalanmıştır.

Ancak bu başarı, Türk afet yönetiminin halen müdahale odaklı

yapısının devam ettiğini de göstermektedir. Nitekim 2013-17 Stratejik Planında tanımlanan (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2012, s. 48) Türkiye Afet Müdahale Planı, hedeflendiği üzere 2013 yılı içerisinde tamamlanarak yürürlüğe girmiştir. Fakat risklerin ve risklere bağlı olarak da afetlerin küreselleştiği bir dünyada, afet yönetimi stratejisi ve risk azaltma planlarından yoksun ve ulusal bir perspektifle 2011 yılında meydana gelen Van Depremi dikkate alınarak hazırlanan (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2018, s. 36) Türkiye Afet Müdahale Planı'nın gelecekteki başarısının da ayrıca tartışılması gerekmektedir⁵.

Değerlendirme ve Sonuç

Bugün, kendisinden önce dünyanın sadece belirli bir kısmına etki eden bölgesel medeniyetlerden farklı olarak, küresel nitelikteki başka bir medeniyetin içindeyiz (Giddens, 2013, s. 327). Tarihin tüm dönemlerinde afetleri tecrübe eden insanlık, her alanda küreselleşen bugünün dünyasında, hem daha önceden tecrübe ettiği hem de ortaya çıkan yeni risklere bağlı afetlerle karşı karşıya geldiği gibi, eskinin "klasik" afetleri de, doğurdukları etkiler bakımından küresel ölçekte yeniden değerlendirilmektedir. Özetle, bu günün afetselliği "yeni bir afetselliği" ifade etmektedir.

Quarantelli ve ark. (2007, ss. 26-27) bu yeni afetselliği, "sistemler arası sosyal bozulma" (TSSR – trans-system social ruptures) olarak tanımlamakta ve bazı karakteristik özelliklerinin bulunduğunu ifade etmektedir. Buna göre yeni afetsellik sınır ötesidir, hızlı yayılır, başlangıçta bilinen bir merkezi yoktur, olumsuz etkileri hemen anlaşılmaz, geleneksel yerel çözümler net değildir ve informal sosyal ağların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Bu bakımdan yeni afetsellik, geleneksel afet yaklaşımlarının ve kavramsallaştırma çabalarının da yeni bir yöne evrilmesini zorunlu kılmaktadır. Bugünün afetsellik dünyasında, meydana gelen ve afet sonucunu doğuran herhangi bir olay, "milli" ve/veya "ulusal" yerine artık "küresel" olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlama, geleneksel dönemin yerel bakış açısının değişmesi gerekliliğini de ortaya

⁵ Türkiye'deki afet yönetimi sisteminin politik arka planını simgeleyen en önemli ulusal üst politika belgelerinden birisi olan 2019-2023 Onbirinci Kalkınma Planı (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019) incelendiğinde, "Afet Yönetimi" başlığı altında risk yönetimine yönelik bazı politika ve tedbirler öngördüğü; buna karşılık salgın, influenza, pandemi gibi kelimeleri hiç içermediği, nükleer ifadesininse yalnızca nükleer santral yatırımları ve bazı gerekli malzemelerin tedarikiyle ilgili olarak kullanıldığı görülebilmektedir. Bu durum, risklerin ve afetlerin küreselleştiği bir dünya için dikkat çekici niteliktedir (Y.N.).

çıkarmaktadır; artık yeni risklerin ortaya çıkardığı yeni afetsellikte yerel olan, yerini küresel olana bırakmaktadır.

Bu değişim, afet yönetiminin ve afet yönetimine ilişkin politikaların küresel ölçekte düşünülmesini zorunlu kılmaktadır. Tıpkı dünyadaki ilişkiler ağının küreselleşmesi gibi, afetlerin de küreselleşerek; yeni ve birbirlerini tetikleyen bir forma dönüşmesi, dünyanın herhangi bir bölgesinde meydana gelen bir olay nedeniyle, başka bölgelerdeki toplumsal yapıların da olumsuz bir biçimde etkilenmesine neden olmaktadır. Bu nedenle ulusal seviyede üretilen afet politikalarının da, küresel afetsellik gözetilerek yeniden yorumlanması gerekmektedir.

Bugünün küreselleşen dünyasında afet yönetiminin, geleneksel “her afet yereldir” yaklaşımından uzaklaşarak küresel bir anlayışla yeniden yorumlanması; küreselleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan “küresel afetselliğin” anlaşılabilmesi ve yönetilebilmesi açısından önemli ve gerekli bir değişim olarak yorumlanmalıdır. Afet yönetiminin geleneksel pratiklerinin yeni afetselliğe adapte edilerek küresel bir yaklaşımla yorumlanması, afet risklerinin azaltılması anlamında uluslararası arenada bugüne kadar atılmış birçok adımın etkinliğinin ve uygulanabilirliğinin arttırılmasına katkı sağlayacağı gibi; Türkiye gibi afet yönetimi çalışmalarında dönüşüm içerisinde bulunan ülkelerin de küresel afetselliğe bağlı ulusal kırılganlıklarının azalmasına yardımcı olacaktır.

Kaynakça

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2012). 2013-2017 stratejik planı. Erişim tarihi: 23.05.2020, <http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/9hMGG+afadsp2013-2017.pdf>.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2018). Türkiye’de afet yönetimi ve doğa kaynaklı afet istatistikleri. Erişim tarihi: 23.05.2020, https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/35429/xfiles/Turkiye_de_Afetler.pdf.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2019a). 2019 idare faaliyet raporu. Erişim tarihi: 23.05.2020, https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/e_Kutuphane/Kurumsal-Raporlar/AFAD-2019-Idare-Faaliyet-Raporu1.pdf.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2019b). 2019-2023 stratejik planı. Erişim tarihi: 23.05.2020, https://www.isay.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/e_Kutuphane/Planlar/AFAD-2019_2023-STRATEJIK-PLAN.pdf.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2020). Açıklamalı afet yönetimi terimleri sözlüğü. Erişim tarihi: 14.03.2020, <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>.

Albala-Bertrand, J. (2003). Urban disasters and globalization. A. Kreimer, M. Arnold, and A. Carlin (Eds.), *Building safer cities: The future of disaster risk* (pp. 75-82). Washington D.C.: The World Bank.

Alexander, D. (2006). Globalization of disaster: Trends, problems and Dilemmas. *Journal of International Affairs*, 59(2), 1-22.

Bachman, D. (2020, Mart 03). The economic impact of COVID-19 (novel coronavirus). Erişim tarihi: 13.04.2020, Deloitte: <https://www2.deloitte.com/us/en/insights/economy/covid-19/economic-impact-covid-19.html#>.

Bates, F., and Peacock, W. (1993). *Living conditions, disasters and development*. Athens: University of Georgia Press.

Bauer, T., Braun, S., and Kvasnicka, M. (2017). Nuclear power plant closures and local housing values: Evidence from Fukushima and the German housing market. *Journal of Urban Economics*, 99, 94-106.

Beck, U. (2011). Risk toplumu başka bir modernliğe doğru (1 b.) (K. Özdoğan, ve B. Doğan, Çev.). İstanbul: İthaki Yayınları.

Below, R., Wirtz, A., and Guha-Sapir, D. (2009). *Disaster category classification and peril terminology for operational purposes*. Universite Catholique de Louvain.

Carter, W. (2008). *Disaster management: A disaster Manager's Handbook*. Mandaluyong City: Asian Development Bank.

Çuhacı, A. (2007). Ulrich Beck'in risk toplumu kuramı. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(14), 129-157.

Drabek, T. (2007). Sociology, Disasters and Emergency Management: History, Contributions and Future Agenda. D. McEntire (Eds.), *Disciplines, disasters and emergency management: The convergence and divergence of concepts, issues and trends in the research literature* (pp. 61-

74). Illinois: Charles C Thomas Publisher Ltd.

Dynes, R. (1998). Coming to terms with community disaster. E. L. Quarantelli (Eds.), *What is a disaster? Perspectives on the question* (pp. 109-126). London: Routledge Publications.

Gencer, E. A. (2013). *The impact of globalization on disaster risk trends : A macro- and urban-scale analysis*. Geneva: The United Nations Office for Disaster Risk Reduction.

Giddens, A. (1994). Modernliğin sonuçları (1. b.) (E. Kuşdil, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Giddens, A. (2000). Elimizden kaçıp giden dünya (1. b.) (O. Akınhay, Çev.). İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.

Giddens, A. (2013). İklim değişikliği siyaseti (E. Baltacı, Çev.). Ankara: Phoenix Yayınevi.

Giddens, A., ve Sutton, P. (2014). Sosyolojide temel kavramlar (A. Esgin, Çev.). Ankara: Phoenix Yayınevi.

Gilbert, C. (1998). Studying disaster: Changes in the main conceptual tool. E. L. Quarantelli (Eds.), *What is a disaster? Perspectives on the question* (pp. 11-18). London: Routledge Publications.

Güvel, A. (2001). *Doğal afetlerin politik ekonomisi: Doğal riskler ve afet planlaması*. İstanbul: İMKB Yayınları.

Halkos, G., Managi, S., ve Tzeremes, N. (2015). The effect of natural and man-made disasters. *Journal of Economic Structures*, 4.

İnmez, İ. (2011). Afetlerin doğallığı üzerine: Sosyal bir olgu olarak afetler ve kırılğanlık sorunu. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66(4), 185-194.

International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC). (2018). *World Disaster Report*. International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC).

Kenigsberg, J., and Buglova, E. (2005). Health consequences. J. Smith, ve N. Beresford (Eds.), *Chernobyl - catastrophe and consequences* (pp. 217-238). Springer.

Kun, L., Hirose, K., Katsumi, B., Albin, M., Prendergast, K., and Mebdoza, M. (2014). The impact of Fukushima on global health: lessons

learned from man-made and natural disasters. *Health and Technology*, 4(2), 177-203.

Macit, İ. (2019). Bütünleşik afet yönetiminde Sendai çerçeve eylem planının beklenen etkisi. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 5(1), 175-186.

McDermott, T., Barry, F., and Tol, R. (2014). Disasters and development: Natural disasters, credit constraints and economic growth. *Oxford Economic Papers* (66), pp. 750-773.

Munich RE. (2020). Geographical overview of relevant natural loss events worldwide 1980-2018. Erişim tarihi: 03.04.2020, <https://natcat-service.munichre.com/?filter=eyJ5ZWFyRnJvbSI6MTk4MCMwieWVhc-lRvIjoyMDE4fQ%3D%3D&type=1>.

Nanto, D., Cooper, W., Donnelly, J., ve Johnson, R. (2011). Japan's 2011 Earthquake and Tsunami. *Congressional Research Service CRS Report for Congress*.

Odabaş, Z. Y. (2018). İklim değişikliği ve küresel ısınma: Çevre ve afet sosyolojileri açısından bir değerlendirme. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(3), 1559-1575.

Our World in Data. (2020a). Number of recorded natural disaster events. Erişim tarihi: 01.04.2020, <https://ourworldindata.org/grapher/number-of-natural-disaster-events>.

Our World in Data. (2020b). Global reported natural disasters by type. Erişim tarihi: 01.04.2020, <https://ourworldindata.org/grapher/natural-disasters-by-type>.

Pelling, M. (2003). *The Vulnerability of cities natural disasters and social resilience*. London: Earthscan Publications.

Perry, R. (2007). What is a disaster? H. Rodriguez, E. Quarantelli, and R. Dynes (Eds.), *Handbook of Disaster Research* (pp. 1-15). Springer Publications.

Quarantelli, E. L. (2000). Disaster research. E. Borgatt, ve R. Montgomery (Eds.), *Encyclopedia of Sociology* (pp. 682-688). New York: Macmillan Reference.

Quarantelli, E., Lagadec, P., and Boin, A. (2007). A heuristic approach to future disasters and crisis: New, old and in-between types. H. Rodriguez, E. Quarantelli, and R. Dynes (Eds.), *Handbook of disaster*

research (pp. 16-41). New York: Springer Science+Business Media.

Shimizu, M., and Clark, A. (2015). Interconnected risks, cascading disasters and disaster management policy: A gap analysis. *GRF Davos Planet@Risk*, 3(2), 260-270.

Steinhauser, G., Brandl, A., and Johnson, T. (2014). Comparison of the Chernobyl and Fukushima nuclear accidents: A review of the environmental impacts. *Science of the Total Environment*, 470-471, 800-817.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). 2019-2023 onbirinci kalkınma planı. Erişim tarihi: 22.05.2020, <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf>.

United Nations Disaster Risk Reduction. (2015). Sendai framework for disaster risk reduction. Erişim tarihi: 23.05.2020, <https://www.undrr.org/publication/sendai-framework-disaster-risk-reduction-2015-2030>.

United Nations International Strategy for Disaster Reduction. (2005). hyogo framework for action. Erişim Tarihi: 23.05.2020, <https://www.unisdr.org/2005/wcdr/intergover/official-doc/L-docs/Hyogo-framework-for-action-english.pdf>.

Valavanidis, A. (2020). Epidemics of infectious diseases in human history. Antiviral drugs and vaccines in the development stage to protect against coronavirus SARS-CoV-2. Erişim tarihi: 04.04.2020, https://www.researchgate.net/publication/340233668_Epidemics_of_Infectious_Diseases_in_Human_History_Antiviral_Drugs_and_Vaccines_in_the_Development_Stage_to_Protect_Against_Coronavirus_SARS-CoV-2.

World Health Organization. (2020a). Coronavirus disease (COVID-19) pandemic. Erişim tarihi: 04.10.2020, <https://covid19.who.int/>.

World Health Organization. (2020b). WHO director-general's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 11 March 2020. Erişim tarihi: 10.04.2020, <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>.

World Health Organization. (2020c, Mayıs 23). Coronavirus disease (COVID-19) Situation dashboard. Erişim tarihi: 04.10.2020, <https://covid19.who.int/>.

Ek Beyan / Declaration

- Makalenin tüm süreçlerinde TESAM'ın araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.
- Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.
- Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

- In all processes of the article, TESAM's research and publication ethics principles were followed.
- There is no potential conflict of interest in this study.
- The author declared that this study has received no financial support.